

ԴԱՎԻԹ (Աստվածաշնչյան) և ԴԱՎԻԹ (Սասունցի)

Որոշ մասնագետներ (Վ. Բրյուսով, Ս. Նարոթյունյան) համարում են, որ «Սասունցի Դավիթ» ժողովրդական էպոսը մեր օրերն է հասել ոչ ամբողջությամբ, և հնարավոր է, որ դեռ կբացվեն դրա նոր մասեր ևս: Նանրահայտ է նաև, որ էպոսը խոր հնադարի հասկանիչներ է պարունակում: Դրա հիմքում ընկած են հնագույն պարմական երգեր, կապված /գուգադիպեցրած/ Սասունցի Դավթի հետ: Նայրնի են էպոսի փարբերակներ պարսկերեն և քրդերեն լեզուներով, նույնպես:

Սովետական Մեծ հանրագիտարանում նշվում է, որ «Սասունցի Դավիթ» հայկական հերոսական էպոսը հիմնված է IX դ. Սասունի բնակիչների պայքարը արաբական փիրապետության դեմ: Ամբողջ շարքը (բաղկացած է 4 ճյուղերից) սրբազան է շապ դարերի ընթացքում և իր մեջ է ընդգրկել հնագույն ժամանակների առասպելներ, ավանդություններ, դյուցազներգական գրույցներ: Նրանում արտացոլված են բազմաթիվ պարմական իրադարձություններ: Էպոսի սրբազանը որոշ գիտնականներ վերագրում են հիկսոսական դարաշրջանի (Ք. Ա. 1580 – 1560 թ.թ.) վերջին փուլին:

Նեփազա քննարկումների ընթացքում հաշվի կառնենք հետևյալ փաստարկները և հետևյալ ենթադրությունները /վարկածները/.

1. Մ. Խորենացին իր պարմությամբ, հնագույն փեղեկություններ է հաղորդում մեզ, որ Նայկի նախնիների հետ հարևանել են Սեմի երկու որդիների սերունդները: Այդ Սեմացիները միացել են Նայկին և մասնակցել Բելի դեմ մղված ճակատամարտին:
2. Տիկսոսները՝ հին հայերի լեռնեցի ցեղեր են: Ք. Ա. XVIII դ. Եգիպտոսը և Պաղեստինը նվաճված է եղել հիկսոսների կողմից:
3. Եգիպտոսում հին հրեաների հայտնությունը կապված է հիկսոսների կողմից այդ երկրի նվաճման հետ (Ք. Ա. 1750 – 1580 թ.թ.):
4. Եգիպտոսից հիկսոսների արտաքսումից հետո, արդյունքում ուժեղանում էր հին հրեաների (հիկսոսների դաշնակիցների) հարստացումը սկսվում է հրեաների դուրս գալը, 12 ցեղերի միավորումը և նրանց կողմից հին Քանահանի (Պաղեստինի) նվաճումը:

Տին հրեաների ցեղը (ընդ որում գիտնականները մեծ փարբերություն են փնտնում վերջիններիս և ժամանակակից հրեաների միջև), բնակվելով հիկսոսների մշակույթ - էթնիկական միջավայրում, չէին կարող չներմուծել որոշակի հասկանիչներ՝ սասունցիների դյուցազներգական գրույցներից, առասպելներից և ավանդություններից: Ակնհայտ է, որ ժողովուրդների համար, այս կամ այն աստիճանի պարմական և ճակատագրական իրադարձությունները չէին կարող չպահպանվել սերունդների հիշողությունում: Մրա հետ կապված ընթերցողների ուշադրություն ենք հրավիրում «Սասունցի Դավիթ» էպոսի հերոսի կյանքի հարվածները, համեմատելով հրեա - աստվածաշնչյան Դավթի հետ: Նրանք ամբողջությամբ վկայում են այս կերպարների զարմանալի ընդհանրությունը, հիկսոսների և հին հրեաների ցեղերից մեկի միջև եղած կենսական և մշակութային կապերի մասին: Այս ցեղի ներկայացուցիչները, հնարավոր է, և դարձել են հիմնական փարբը, որի շուրջը միավորվեցին 12 ցեղեր: Մնացած ցեղերը բնակվել են Եգիպտոսում, սկսած, այդ երկրում, Սեմի սերունդների փարածման ժամանակներից:

Քաղվածքները բերված են ըստ «Նայկական պոեզիայի անթոլոգիան» (Մասունցի հսկաները չորս սերունդների ավանդագրույցը) և «Աշխարհի ժողովուրդների առասպելները» գրքերից: Դավիթը (հրեա. David, հնարավոր է «սիրելի») – Իսրայել - Նրեական պետության թագավոր (Ք. Ա. X դ.): Դավթի մասին Կրակարանի սրբազան պատմությունը օժտել է նրան վիպական հերոսի, թագավոր – ռազմիկի հատկանիշներով: Մեսիանական ակնկալությունները հրեական և քրիստոնեական ավանդույթները կապել են Դավթի (և նրա տոհմի) հետ: Դավիթը ծագումով հրեական Բեթլեհեմ քաղաքից է, Եսայի կրտսեր որդին է (Նուդայի սերնդից): Դավիթ – հովիվ:

Ավանդագրույցը նրան բնութագրում է, որպես պարանի, «կարողունակ (երգիչ – փավղահար, երաժիշտ և բանաստեղծ), համարձակ ու մարտական, և խելամիտ խոսքով, և իր էությանը աչքի ընկնող մարդու դեր խաղալ»:

Դավիթը օգտվում է Եհովայի հովանավորությունից:

Դավիթը հաղթանակ փարավ Գողիաթի դեմ (հրեական ցեղերի ժողովրդական բանահյուսական – հեքիաթային պայքարը փղշարացի – քանահացիների դեմ): Գողիաթը հսկա է, նրա սպառազինություն է պղնձե սաղավարը, թեփուկավոր զրահը, պղնձե ձնկակալները և նիզակ – վահանը:

Դավիթը հրաժարվում է ամբողջովին սպառազինությունից և ահարկու հակառակորդի դեմ է դուրս գալիս միայն պարսեպով: Ներսյալ խոսքերով. «Խու իմ դեմ ես դուրս եկել թրով, նիզակով և վահանով, իսկ ես քո դեմ հանում... հրեական աստծու գորականության»: Դավիթը պարսեպով այնպես է հարվածում հսկային, որ քարը մխրճվում է նրա ճակարի մեջ և նրան փապալում գետնին. հետո, ոտքը դնում է Գողիաթի վրա և կտրում գլուխը:

Դավիթը մենամարտում է առյուծի և արջի հետ: Նա դառնում է ժողովրդի սիրելին:

Ամուսնանում է իսրայելա - հրեական թագավորի արքայադստրի հետ:

Ներագայում Դավիթը հերապնդումների է ենթարկվում թագավորի կողմից: Դավիթը Նրեասարանի թագավոր է հռչակվում: Փղշարացիների կողմից թագավորի և նրա որդիների կործանարար պարությունից հետո, Դավիթը նաև իսրայելացիների թագավոր է հռչակվում: Դավիթը նվաճում է Երուսաղեմ քաղաքը («Դավիթների կարկուտ») և այսպեղ է փեղափոխում պարզամների փապանակը: Երուսաղեմում, իրականացնում է Եհովայի փաճարի կառուցման փորձը:

Դավթի ռազմական ձեռնարկումները ուղեկցվում են «Եհովային արված հարցումներով», նրանից հաղթանակների համար, օրհնություն սրանալու կամ զգուշացումներ՝ վրանգների մասին: Դավթի արարքներից մեկը հարուցում է «Եհովայի գայրույթը», որի արդյունքում իսրայելացիների գլխին թափվեց ժանտախար: Մեկ այլ արարքի համար, Եհովան Դավթին պարժում է. նրա մեծաքանակ կանանցից մեկից ծնված մանկան մահով: Սակայն նրա երկրորդ որդին, Սողոմոնը, բարեհաճ եղավ աստծո համար:

Որդու հետ գժությունը (եղբայրասպանության պարճառով) վերածվում է բացահայտ խռովության, որի արդյունքում արքայորդին սպանվում է: Դավիթը ողբում է որդու համար (փարակուսանքի մեջ լինելով նրանց նկարմամբ, ովքեր հաղթանակով փրկեցին թագավորին): Դավիթը թագավորում է 40 փարի: Ի դեպ, այս թիվը հաճախ է կրկնվում, օրինակ՝ 40 օր Գողիաթը իրեն առաջադրում է մենամարտի համար, սակայն ոչ ոք դուրս չի գալիս իսրայելական ճամբարից:

Դավթի մասին լեգենդ է հյուսվել, որպես՝ մեսիայի («օճյալ») և աստծո ընտրյալի, և ոչ միայն նրա, այլ հրեաների ողջ թագավորական դինաստիայի մասին: Դավթի սերունդները նույնպես համարվել են աստծո կողմից օճյալներ (թագավորներ): Դավթին է վերագրվում սաղմոսների կազմումը (միավորված աստվածաշնչյան Սաղմոսագրքում):

Նրեական թագավորության անկախության կորստի առավել վրանգված ժամանակաշրջանը, մարգարեները (Եսայի գրքերում (11, 1) և Երեմիայի (30, 9)) հույս են արտահայտում «Դավիթների թագավորության» սպասվող վերականգնման մասին:

«Տրավիրեցեք Արարաբյան թագավորությանը և Ասքանազյան գործերին»,- այս խոսքերն է արքայասանել Երեմիան վրանգի պահին:

Դավթի սերունդները իսրայելական թագավորությունում կառավարել են մոտավորապես 400 փարի մինչև դրա նվաճումը բաբելոնյան Նաբուգոդոնոսոր II թագավորի կողմից Զ. Ա. 587 – 585 թ.թ.: Նայոց թագավոր Նայկիդ Տրաջանը (ըստ երևույթին, սասունցի հայկերի սերնդից) Նաբուգոդոնոսորից խնդրում է իրեն հանձնել իսրայելական ճանաչված առաջնորդ Շամբա Բհավարին (արդյոք, նա Դավիթների փոհմից չէ՞) և նրան պարսիկներ փախվել բնակեցնում է Նայասարանում (մի գուցե, հարկապես այնպեղ, որպեղ երբևէ ապրել են Մեմի երկու որդիների սերունդները):

Դավթի կերպարը աստիճանաբար ձեռք է բերում անմահ թագավոր - փրկչի հարկանիշներ: Կարարածաբանական հավաքը մեսիայում ինչպես «Դավիթների որդի» ընդունվել է քրիստոնեության կողմից. ըստ Ավետարանի Մաթթեոսից (1, 20-21), Տիմոսը՝ Դավթի անմիջական սերնդից է (ինչպես և Դավիթը, նա ևս ծնունդով Բեթլեհեմից է), ապագա «օծյալ» («Զրիսպոս» բառի փառացի նշանակությունը), և իրավունք ուներ այժոռի և թագավորական գահի: Միջնադարյան առեղծվածային «Զոգար» գրքում Դավիթ թագավորը եղել է այս աշխարհում և թագավոր կլինի գալիք ժամանակներում: «Օծյալի» գալստյան սպասումը, հենց իր՝ Դավթի կամ նրա սերունդների՝ հրեական մեսիանի և մեսիանական աղանդների որոշ հավաքուսմունքների առաջավոր մոտիվներից մեկն է:

«Զոգար» գրքում պարմվում է, որ Դավթի աչքերը ծիածանագույն են եղել և փայլել են, սակայն «մեղք» գործելուց հետո սկսել են փայլագրկվել: Դաուդ – մուսուլմանական դիցաբանության մեջ մարգարե է, մշակութային հերոս է, որը համապարասխանում է ասորվածաշնչյան Դավթին, թագավոր է, ալլահի ժառանգորդը (ըստ Ղուրանի): Ալլահը նրան իշխանություն և իմաստություն է շնորհել: Դաուդը սպանում է Զալուսպին (համապարասխանում է ասորվածաշնչյան Գողիաթին): Դաուդի սաղմոսների հետ են կապված հիշարկումը գովերգության և փառաբանության մասին: Իր կողմից գործած անարդարացի արարքի համար Դաուդը մեղանչում է (Ղուրան, 38. 20 - 25):

Մուսուլմանների մոտ Դաուդը երկրպագվում է, որպես՝ մեքադագործության և մեքադյա գործիքների հովանավոր (օղագրահի գյուրարար. մեքադը նրա ձեռքերում վերածվում է փափկության): Նրանք խոնարհվում են նրա գերեզմանին, որն իբր գրնվում է Բեթլեհեմում:

Նայկական էպոսի հիմնական հերոսներից մեկը Դավիդը հանդիսանում է ժողովրդական կարարելության, վեհանձնության, արդարության, խիզախության, հերոսության, վեհության և իսկական հայրենասիրության կրողը: Դավիթ անվան սրուգաբանությունը ավելի շուր արքայացում է վիշապաբաղին (դևերին սպանող): Նայերենում «դավի» «փրորելով սպանել» նշանակում է կռիվ, պայքար: Դավիթը վաղ է որբանում: Ի փարբերություն մյուս երեխաների, որոնք մեծանում էին փարիներով, նա մեծանում էր օրերում: Դավիթը՝ ժողովրդի սիրելին է, «օծյալը», ասքծո ընքրյալը: Նա հովիվ է:

Մանկության փարիներին, Եգիպոսում, նա ենթարկվում է փործությունների՝ բերում են ոսկով սկուրեղ և կրակով սկուրեղ: «Դավիթը ձեռքը մեկնում է դեպի ոսկին, սակայն հրեշտակը արագ բռնում է նրա ձեռքը և փանում դեպի կրակի սկուրեղը»: Դավիթը՝ Մեծ Մեների որդին է, Մանասարի թոռը, ասքծո կամքով ծնված հայոց Ծովինար թագուհուց (նրա երկու որդիներն էլ ծնվել են երկու կուս խմած ջրից): Մանասարը և նրա եղքայր Բադդասարն են հիմնադրել Սասունը:

Դավթի աջ բազկին Ասքծո նշանն է՝ Պարերագմա իաջը: Դավիթը վարպետ երաժիշտ է և երգեր հորինող:

Դավիթը հաղթանակ է փանում Մըսրա - Մելիք հսկայի հետ մենամարքում: Մըսրա - Մելիք անվան սրուգաբանությունը արքայացում է հիկսոսների պայքարը Եգիպոսի հետ (ըստ Մ. Խորենացու): Մըսրա բառը կազմված է մս (մաս, միս) և րա (արեգակ, արև) և նշանակում է արևի մաս: Եգիպոսը թարգմանվում է, որպես՝ արև, իսկ մելիքը նշանակում է

իշխան: Մըսրա - Մելիքը՝ առաջնորդ է, եգիպտացիների պարագուխը, հին Նայասպանին սպառնացողը, մասնավորապես՝ Սասունին:

Դավիթը ուժ է հավաքում հոր կաթն աղբյուրից /Կաթնով Աղբյուր/ (աղբյուր հայրական ծովասարում): Նա հրաժարվում է պարասխանել Մըսրա - Մելիքի առաջին հարվածներին և վերջում հասցնում է եգալի մահացու հարվածը թրով: Վրանգի պահին Դավիթը դիմում է Ասրծուն. «Օ՛, մեծ Մարութա... Օ ռազմական խաչ աջ բազկի (Ասրծո նշան): Աղաչում եմ Ձեզ, օգնեք ինձ, ավելացրեք իմ ուժերը...»: Մըսրա - Մելիքը և Դավիթը. հարազար եղբայրներ են՝ մի հորից են: Էպոսում այսպիսի ազգակցությունը արտացոլում է եգիպտացիների և հին հայերի նախահայրերի կապը, և հատկապես՝ Նայկի և Բելի: Չէ որ վերջիններս նույնպես ազգակիցներ են եղել, հորեղբոր թոռներ:

Դավիթը բազմաթիվ հերոսություններ է գործում: Ներապնդում և սպանում է 40 դևերի և բնակչությանն է վերադարձնում նրանց կողմից թալանված բարիքները: Դավիթը որսորդ է: Նա լույս է տեսնում, հոր դամբարանից դուրս եկող, և որոշում է գերեզմանի մոտ վերականգնել Մարութա վանքը, ծովասար լեռան վրա: «Դավիթը ներս մտավ, տեսավ. դամբարան է կանգնած, որից ծիածանագույն – կրակ է դուրս գալիս, դամբարանի վերևում լույսը աղեղի է վերածվում: Դավիթը մոտեցավ, ձեռքը մարցրեց կրակի մեջ՝ ձեռքը չի այրվում: Նա բոցի վրա ավազ լցրեց. նորից վառվում է: Միայն այդ ժամանակ Դավիթը մտածեց. «Նավապում եմ, սա է, որ կա Մարութան, ամենաբարձրյալ կույսը»: Նա հայրական նետ - աղեղով շրջագծեց հոր սալաքարը»:

Դավիթը քարով վերաշինում է վանքը, իր հոր Միերի կողմից կառուցված ի պարիվ Մարութայի (ամենաբարձրյալ կույսի): Մարութա - աստվածամայր: Մարութա վանքը վերականգնեցին «յոթ քաղաքների հազարավոր շինականներ և վարպետներ: Վարպետները ամրացնում են քարերը: Շինարարները կալ են փորում, փալիս վարպետներին»: Այդ վանքը ավերվել է Մըսրա - Մելիքի կողմից:

Դավթի որդի Փոքր Միերը մենամարտի է դուրս գալիս հոր հետ (միմյանց չճանաչելով, երկար բաժանումի պատճառով): Բայց Գաբրիել հրեշտակը դադարեցնում է կռիվը: Որդին արցունքներով համբուրում է հոր ձեռքը: Բայց և այնպես Դավիթը անիծում է որդուն՝ անմահությանը և անպարտությանը:

Փոքր Միերը հոր հետ մենամարտի ընթացքում հարվածներ է (վերքեր) հասցնում, որոնք Դավիթը մեկնաբանում է ինչպես «հարվածներ» Ասրծու կողմից, երդման համար, որը նա դրժեց: Դավիթը նշանվում է գեղեցկուհի – հսկա Չմշկիկ – սուլթանի հետ:

Կապույտկողի թագավորի դուստր Խանդույթ – խանումը երագում է Դավթի մասին և երգիչ - գուսաններ է ուղարկում նրա մոտ: Դավիթը գնում է Խանդույթի մոտ: Նա պարուհանից խնձոր է նետում Դավթին: Դավիթը մարտնչում է Խանդույթ – խանումի հոր թշնամիների դեմ (որոնց թվում էին պարսկական և չինական թագավորները, սև թագավորը և ուրիշներ):

Դավիթը կռվի է բռնվում իր ազգականի պարոն Ասրդիկի հետ և ծանր վիրավորում նրան: Չմշկիկ – սուլթանը կռվի է հրավիրում Դավթին, այն բանի համար, որ նա դավաճանում է իրեն հանուն Խանդույթի: Դավիթը, երդումը դրժելու պատճառով, ենթարկվում է Ասրծո կողմից պարժի: Նրան թունավոր նետով մահացու վիրավորում է Չմշկիկ – սուլթանի դուստրը (իր սերմնահեղուկից): «Իմ որդը իմ փորում է: Իմ ընտանիքը սպանեց ինձ»: Խանդույթը վշտից իրեն նետում է բերդի գլխից: Նրանց թաղում են Մարութա վանքի կողքին:

Փոքր Միերը հոր վրեժը առնում է: Խնդրում է Պագիկա Գոհար – խաթունի դստեր ձեռքը, մենամարտի ժամանակ հաղթում է նրան և ամուսնանում նրա հետ: Փոքր Միերը նվաճում է Արևմուտքի թագավորությունը: Նայրական անեծքը ճնշում է նրան. նրան վիճակված չէ երեխաներ ունենալ, և ոչ էլ՝ մեռնել: Փոքր Միերը թաղում է կնոջը և վերադառնում Սասուն, սակայն նրա ուրբերը թաղվում են հողում: Նա այցի է գնում հոր և մոր շիրմին: Աղերսում է հորը ուղի ցույց փալ իրեն, քանի որ այլևս ի վիճակի չէ ապրելու, իսկ հողը չի փանում նրա ծանրությունը: Նոր ձայնը կոչ է անում. «Բավական է թափառել ողջ աշխարհով... Քո փեղը Ագռավու - քարում է: Երբ աշխարհը կործանվի, սպեղծվի նորը, երբ հողը դադարի ճկվել քո

ծիու ուրբերի փակ,- դա կլինի քո ազատության օրը...»: Խաբվելով որոնումներում, անմահ Մհերը մարտահրավեր է նետում Ասրծուն. «Կամ ինձ հետ կռվի բռնվիր, կամ հոգիս առ...»:

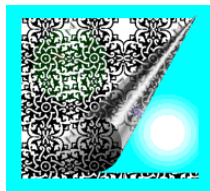
Ասրված յոթ հրեշտակ ձիավորների է ուղարկում Մհերի դեմ կռվի: Կեսօրից մինչև մթնշաղ նրանք կռվեցին: Սակայն Մհերի թուրը անկարող էր հրեշտակներին խոցել... Նամենապեք Ասրվածաշնչյան սյուժեն՝ Իսրայելի պայքարը ասսրծու հետ:

Թուլացավ, փոս ընկավ հողը, չջանկացավ պահել Մհերին: Այնուհետև Մհերն ու իր նժույգը սփռան ժայռի մեջ, ժայռը փակվեց: Ամեն փարի ժայռը երկու անգամ բացվում է (Նամբարձման օրը և Վարդավառի օրը):

*«Ես որ Էլնեն Էսրեղեն,
Նոդն ինձ չի պահի:
Քանի աշխարք չար է,
Նոդն էլ դարբեր է,
Մեջ աշխրթին ես չեմ մնա:
Որ աշխարք ավերվի, մեկ էլ շինվի,
Երոր ցորեն էղավ քանց մասուր մի,
Ու գարին էղավ քանց ընկուզ մի,
Էն ժամանակ հրամանք կա,
որ Էլնենք էդրեղեն»:*

Այսպիսին է, հայկական էպոսի, հերոսի մարգարեական պատասխանը տրված մի հովվի. «Մհեր, դու ե՞րբ փ՛լնիս էդրեղեն»: Նամանման մոտիվի մենք հանդիպում ենք Ջարադուշարի մասին առասպելներում:

Աուրամագդը սրեղծել է Ջարադուշարի հոգևոր էությունը կյանքի գոյության սկզբում և փեղավորել է նրան կենաց ծառ Նաոմի բնափայտում, իսկ 6 հազար փարի հետո, չարի և բարու փեղերական կարողի պայքարի ընթացքում, Ջարադուշարն կոչված էր օժանդակելու բարու հաղթանակին երկրի վրա: Մարմնական էություն է ստացել և լուսավորվել է ճշմարտության ոչ երկրային լույսով: Ննադարում համաշխարհային ծառը փոխարինված է եղել խաչի պարկերով, որը դաջվել է քարերին (խաչքար – խաչ - քար):

Նախորդ Նաջորդ

Բովանդակություն

Քաղաքակրթության քարե փարեգրությունը

© ArcaLer

Էլեկտրոնային փարբերակ - 2010